

A SZERZŐI JOG MEGJELENÉSE A VÉDJEGYJOGBAN – II. RÉSZ^{*}

II. A VÉDJEGY ESETE A SZERZŐI JOGGAL – GYAKORLATI TAPASZTALATOK

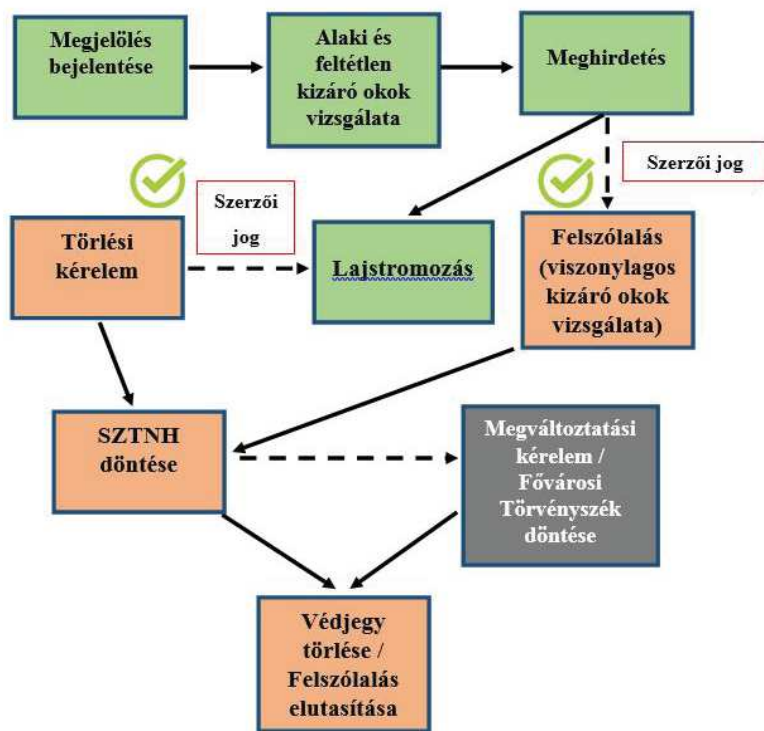
6. A szerzői jog megjelenése a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) előtti ügyekben

Ebben a fejezetben az SZTNH előtti zajló egy-egy érdekesebb, erős szerzői jogi lábakon álló felszólalási vagy törlési eljárást mutatunk be. A négy vizsgált jogesetben két ábrás, egy térbeli és egy szóvédjegy vagy megjelölés került a szerzői jog kereszttüzébe, azon belül is két esetben a merchandisingjog (Kisvakond, Harry Potter), egy esetben a többszörözés és terjesztés jogának (Pálinka dal) egy esetben pedig a címvédelem (JogTárház) sérelme merült fel. Érdekesség, hogy a korábbi szerzői jogra történő hivatkozás mellett az észrevételt tevők vagy felszólalók jellemzően megjelölték (Kisvakond, Pálinka dal, JogTárház) jogalakpént a Vt. 3. § (1) bekezdésének *c* pontját, amely a rosszhiszemű bejelentést mint feltétlen kizáró okot foglalja magában.

Az SZTNH a korábbi szerzői jog vizsgálatokor a következő vizsgálati folyamatot követi: „...a szerzői jogra történő hivatkozás esetében legalább három körülményt meg kell vizsgálni. Elsőként azt kell igazolni, hogy létezik egy műalkotás, amelynek szintje eléri azt a szintet, ahol már szerzői jogi védelemben részesülhet. Meg kell állapítani továbbá, hogy a szerzőség kit illet meg, ugyanis a felszólalásnál az érintett viszonylagos kizáró okra csak az hivatkozhat, aki az érintett joggal rendelkezik. Végül azt is alá kell támasztani, hogy a szerzői jog sérelme a konkrét ügyben miként állapítható meg.”¹¹² A hazai védjegybejelentés útját az alábbi ábra szemlélteti, a korábbi szerzői jogra való hivatkozás lehetőségét feltüntetve.

^{*} A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyama keretében készített szakdolgozat szerkesztett változata, konzulens dr. Legeza Dénes Phd.

¹¹² A védjegyjogi eljárásokra vonatkozó módszertani útmutató. Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, é. n., p. 118: https://www.sztnh.gov.hu/hu/vedjegy/vedj_modszertan/vedjegy_modszertan.pdf.

A hazai védjegybejelentés útja

6.1. A Kisvakond sem áshat mindenhol

Az SZTNH által lajstromozott KISVAKOND KERTÉPÍTÉSZET színes ábrás védjegy ellen a törlést kérelmező – többek között – a Vt. 5. § (1) bekezdés *b*) pontjára (korábbi szerzői jogba ütközés) hivatkozott. A hivatkozott jogalap alaposságával, így a védjegy törölhetőségével kapcsolatban az SZTNH megállapította, hogy mind a vakondot ábrázoló figura (mint grafikai mű, jellegzetes figura; amely egyébként a cseh Zdeněk Miler grafikus alkotása), mind annak „Kisvakond” elnevezése (egybeírva, mint a szerzői jogi oltalom alatt álló karakter neve, amely utal a figurára) eléri az Sztj.-ben biztosított szerzői jogi védelem szintjét.

A 190248 lajtsromszámú színes ábrás védjegy

Zdeněk Miler: Krtek,
a szerzői jogi védelem alatt álló
karakter¹¹³

Bár a szerzőség – pontosabban a törlést kérelmező eljárási jogosultságának – megállapítására a határozat nem tért ki,¹¹⁴ a törlési kérelem alapjául szolgáló műalkotás és a támadott ábrás védjegy összehasonlítása kapcsán a hivatal arra az álláspontra jutott, hogy a „Kisvakond” figura a védjegy domináns elemének tekinthető, amely gyakorlatilag megegyezik a hivatkozott művel, valamint hogy a védjegyben található „[k]ertépítészet szóelem csupán az árujegyzékbe tartozó szolgáltatások jelölésére szolgál, [ezért] a szerzői jog sérelmének megállapítása körében nem bír jelentőséggel”.¹¹⁵ Mindezekre tekintettel az SZTNH a védjegy más korábbi szerzői jogába való ütközését állapította meg, és a védjegyet keletkezésére visszaható hatállyal törölte.

6.2. Pálinka szerelme a szerzőt illeti

A bejelentő színes térbeli megjelölésének bejegyzését több, törvény által biztosított lehetőséggel is élve próbálták megakadályozni az arra jogosultak az SZTNH előtti lajstromozási eljárás során. Egyfelől észrevétel benyújtása útján az észrevételt tevő a Vt. 3. § (1) bekezdés c) pontja alapján a bejelentés rosszhiszeműségére hivatkozott, amely jogalapot mint feltétlen kizáró okot az SZTNH indokolásában megalapozottnak találta, másfelől felszólalás benyújtása útján, amelyben a felszólaló a Vt. 5. § (1) bekezdés b) pontja szerinti korábbi szerzői

¹¹³ <https://www.nlcafe.hu/magyarorszagkul/20180203/retro-mese-rajzfilm-kisvakond/>.

¹¹⁴ Csupán utalást tett a Kisvakond rajzfilm nyitó- és záróképeire, amelyben a művön szokásos módon való szerzői névfeltüntetés megtörténhetett. Továbbá utalást tartalmazott a határozat az Szjt. 94/B. § (1) bekezdésére is, amely a szerzőség vélelmét tartalmazza.

¹¹⁵ Az SZTNH M0600892/14 számú határozata.

jogába ütközést is megjelölte mint lajstromozási akadályt képező viszonylagos kizáró okot. A tanulmány témájára tekintettel most csak a felszólalási eljárásban az SZTNH által hozott döntés releváns megállapításait mutatjuk be.

*A bejelentő színes térbeli megjelölése
(M1001081)*

*A bejelentő újabb, lajstromozott védjegye
(221091)*

Az SZTNH a felszólaló által hivatkozott „Pálinka dal” című zenemű szövegét (amely dalszöveg refrénje egyébként a bejelentett színes térbeli védjegyben megtalálható)¹¹⁶ vizsgálta a tekintetben, hogy az Szt. alapján szerzői műnek tekinthető-e. Miután megállapítást nyert a dalszöveg egyéni, eredeti jellege, vagyis annak szerzői jogi védelme, az SZTNH a felszólaló által benyújtott iratok alapján megállapította, hogy a felszólaló a dalszöveg szerzője, ezért a felszólalásra való jogosultságot is igazoltnak tekintette. Végül az Szt. 16. § (1) bekezdése alapján a dalszöveget kizárólag a szerző vagy szerzői engedéllyel a felhasználásra jogot szerző használhatja fel, és a bejelentő ilyen felhasználási engedéllyel nem rendelkezett az érintett dalszöveggel kapcsolatban. „Mivel a bejelentett színes térbeli megjelölés szó szerint tartalmazza – szív alakban elhelyezve – a ... dalszövegíró által alkotott Pálinka dal c. szerzemény két – a zeneszöveg refrénjét képező – versszakát, ... a bejelentett ... színes térbeli megjelölés sértené (a) ... felszólalónak a Pálinkadal c. mű szövegéhez kapcsolódó szerzői

¹¹⁶ Szabó Tibor, Kara Mihály, Mező Mihály: Pálinka dal, részlet: „Álmaim kéklő egén, / Gyümölcsfáim tetején, / Pálinka, szerelmem, légy az enyém! // Nyújtsd hát a karod felém, / Nélküled meghalok én, / Pálinka, szerelmem, légy az enyém!”

jogát.”¹¹⁷ Mindezekre tekintettel az SZTNH e jogalap tekintetében a felszólalást megalapozottnak találta, a védjegybejelentést pedig elutasította.

Az érintett cég a grafikai kialakítást megtartva néhány évvel később újabb színes térbeli megjelölést jelentett be, a szív alakú szövegbe már a pálinka saját nevét írták be ismétlődve, és így már az SZTNH el tudta fogadni a bejelentést, és azt 221091 számon lajstromozták is.

6.3. „Tudjukki” Harry Potter

A bejelentő a 14. áruosztályba tartozó „óra” tekintetében nyújtotta be a HARRY POTTER szóvédjegyet, amely bejelentést az SZTNH elutasított, mert az azonos a J. K. Rowling közismert regényében szereplő jellegzetes alak nevével, ezért annak szerzői engedély nélküli bejegyzése sértette volna az Sztj. 16. § (3) bekezdése alapján a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának vagy az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos jogát, vagyis a merchandisingjogot.¹¹⁸

Harry Potter stilizált grafikai megjelenítése¹¹⁹

Valamennyi szerzői név (pl. ROALD DAHL 86536780 lajstromszámú színes ábrás védjegy), egyéni, eredeti cím (pl.: CHARLIE AND THE CHOCOLATE FACTORY 183684 lajstromszámú szóvédjegy), vagy a műben szereplő jellegzetes alak kereskedelmi hasznosításához szükséges a szerzői jogosult hozzájárulása, csak így lehet megfelelően védjegyként lajstromozni.

6.4. Jogok egész tárháza

A bejelentő színes térbeli megjelölése (M1001081)

¹¹⁷ Az SZTNH M1501828/20 számú határozata.

¹¹⁸ SZTNH M0101455 számú ügy.

¹¹⁹ <http://www.lovelyevents.fr/anniversaire-harry-potter.html>.

A bejelentő „JogTárház” feliratot tartalmazó színes ábrás megjelölésével kapcsolatban a felszólaló a Vt. 5. § (1) bekezdés *b*) pontja szerint korábbi szerzői jogára hivatkozott a „jogtár” szóval összefüggésben. A „jogtár” szó azonban nem részesülhet szerzői jogi ortalomban, mert nem tekinthető az Sztj. 16. § (2) szerinti sajátos címnek, hiszen egyéni, eredeti jelleggel nem bír. Más kérdés, hogy „a megjelölésre vonatkozó védjegybejelentést azonban a felszólaló korábbi JOGTÁR védjegye alapján elutasították,”¹²⁰ az használata révén már megszerezte a megkülönböztetőképességét.¹²¹

7. A szerzői jog megjelenése a European Intellectual Property Office (EUIPO) előtti ügyekben

E fejezetben az EUIPO¹²² fellebbezési tanácsának szerzői jogi szempontból releváns döntéseit és indokolásait mutatjuk be hat kiválasztott jogeseten keresztül. Az I.5.1. alfejezetben kifejtettek alapján valamennyi ügy kiindulópontja törlési kérelem volt, a megtámadott védjegyek pedig (összhangban azzal, hogy a szerzői jog és a védjegyjog ütközése túlnyomórészt a grafikai ábrázolás színpadán zajlik) ábrás védjegyként kerültek lajstromozásra. A szerzői művek és a védjegyek összevetése során a fellebbezési tanács (Board of Appeal, BoA) több esetben vizsgálta a szerző mű átdolgozásához való jogának sérelmét.

Mielőtt a konkrét jogesetek szerzői jogi aspektusa bemutatásra kerülne, együttesen szükséges kitérni a védjegyrendeletre és a Bizottság felhatalmazáson alapuló, az európai uniós védjegyről szóló (EU) 2017/1001 európai parlamenti és tanácsi rendelet kiegészítéséről és az (EU) 2017/1430 felhatalmazáson alapuló hatályon kívül helyezéséről szóló, 2018. március 5-i 2018/625/EU számú rendeletére (a továbbiakban: *kiegészítő rendelet*), amelyek a törlési kérelemre és a fellebbezésre (illetőleg ezek tartalmára) vonatkozóan fogalmaznak meg szabályokat.¹²³ E rendelkezések hiányos ismerete (mint az a lentiekből kiderül) több

¹²⁰ Gödölle István, Bacher Gusztáv: Viszonylagos kizáró okok (Vt. 4. §-Vt. 6. §). In: Faludi Gábor, Lukácsi Péter (szerk.): A védjegy törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014, p. 172.

¹²¹ SZTNH M1001081/7 számú határozat.

¹²² A módosító rendelet hatására a 2016. március 23. napjától a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (OHIM) megnevezést az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO), valamint a „közösségi védjegy” megnevezést az „európai uniós védjegy” váltja fel, ezért a továbbiakban az esetjogban is eképpen lesznek megnevezve, tekintet nélkül a döntések meghozatalának idejére. Az egyes döntések során a régi védjegyrendeletre való hivatkozások helyébe az annak megfelelő, a védjegyrendelet szerinti hivatkozások lesznek feltüntetve azzal, hogy ahol a helyettesítő hivatkozás a régi rendelet szövegétől tartalmilag eltér, az külön említésre kerül.

¹²³ E rendelet a törlési kérelem kellékeire, a kérelem elfogadhatóságára vagy annak vizsgálatára vonatkozó rendelkezéseiben lényegi változást nem tartalmazott a korábbi, a Bizottság a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló 1995. december 13-i 2868/95/EK rendeletéhez képest – amely utóbbi rendelet néhány jogeset tekintetében az alkalmazandó rendelet volt – ezért a rövid elemzés során csak a hatályos rendeletet vettük alapul az előkérdések szemléltetése végett.

esetben eredményezte a kérelmek vagy fellebbezések elutasítását még olyan helyzetekben is, amikor egyébként korábbi szerzői jognak lett volna „keresnivalója” az adott ügyben.

A *törlési kérelem* esetén a törlésre irányuló kérelemnek – a kérelmező, az esetleges képviselő adatain, a díjfizetésen és az EUIPO nyelveinek egyikére történő fordításon túl – tartalmaznia kell többek között a támadott védjegy lajstromszámát és jogosultját, a *korábbi szerzői jog megjelölését és bemutatását*, amelyen a kérelem alapul, annak bemutatását, hogy a megjelölt jog az egész Unióban, vagy csak egy vagy több tagállamban érvényes (megjelölve ezen tagállamokat), valamint a tények, érvek és bizonyítékok ismertetését nyilatkozat formájában.¹²⁴ A kérelem megfelelő alátámasztásához az alábbiakat szükséges benyújtani: a korábbi jog megszerzésére és fennállására vonatkozó bizonyítékok, a kérelmezői jogosultságra vonatkozó bizonyítékok (ideértve a hivatkozott nemzeti jog tartalmának világos megjelölését és a releváns rendelkezések csatolását), a nemzeti jog tartalmával kapcsolatos hivatkozások és rendelkezések csatolása (az eljárás nyelvén vagy az eljárás nyelvére történő fordítás útján annak terhe mellett, hogy a határidőn túl benyújtott fordítások nem vehetők figyelembe).¹²⁵ *Amennyiben a kérelmező a kérelme alátámasztására a fenti tényeket, érveket vagy bizonyítékokat nem nyújtja be, az EUIPO a kérelmet elutasítja annak megalapozatlansága miatt.*¹²⁶ Az EUIPO-nak az előtte folyó törlési eljárásokat a felek által előterjesztett okokra és érvekre kell korlátoznia¹²⁷ (ez az ún. kérelemhez kötöttség elve). Figyelmen kívül hagyhatja¹²⁸ az EUIPO azon bizonyítékokat és tényeket, amelyeket a törlést kérelmező nem kellő időben terjesztett elő.¹²⁹ Ebből adódik, hogy például a nemzeti jogok nem megfelelő vagy nem kellő időben történő hivatkozása vagy bemutatása a törlést kérelmező szempontjából hátrányos döntést eredményezhet.

A törlési kérelem elleni fellebbezésről a fellebbezési tanács határoz.¹³⁰ A fellebbezésnek a fellebbező és esetleges képviselője adatain, valamint a fellebbezett határozat megjelölésén túl tartalmaznia kell a fellebbezésben hivatkozott okok alátámasztására szolgáló tényeket, bizonyítékokat és érveket.¹³¹ Nem kellő időben előterjesztett bizonyítékokat és tényeket a fellebbezési tanács csak akkor fogadhat el, ha azok első ránézésre relevánsnak tűnnek, és alapos ok miatt nem lettek kellő időben benyújtva, különösen ha csupán kiegészítik a korábbi releváns tényeket és bizonyítékokat, vagy a törlési osztály megállapításait vitatják.¹³² Az európai uniós védjegybejelentés útját az alábbi ábra szemlélteti, a korábbi szerzői jogra való hivatkozás lehetőségét feltüntetve.

¹²⁴ Kiegészítő rendelet, 12. cikk.

¹²⁵ Kiegészítő rendelet, 16. cikk.

¹²⁶ Kiegészítő rendelet, 17. cikk.

¹²⁷ Védjegyrendelet, 95. cikk (1) bekezdése

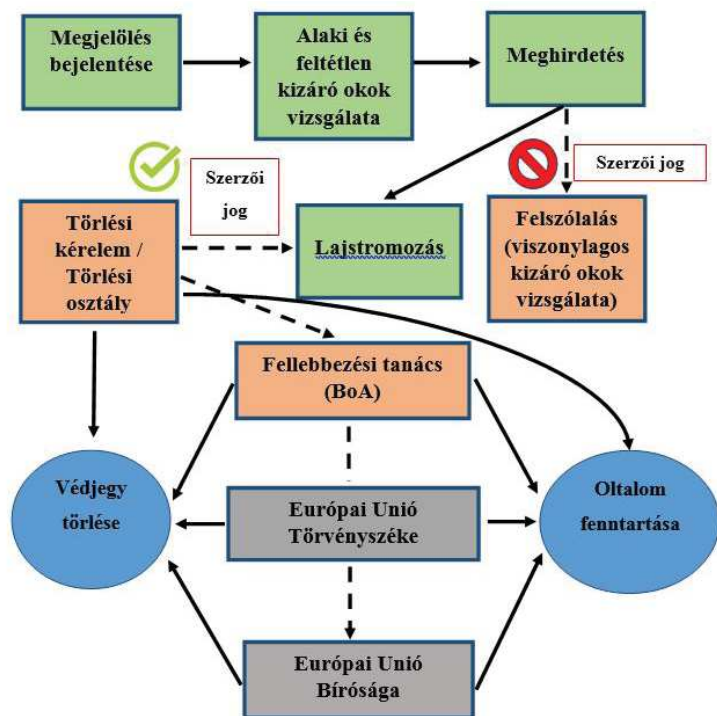
¹²⁸ A „hagyhatja” szó egyértelműen kifejezi, hogy a határidőn túl előterjesztett bizonyítékok figyelembevételre tekintetében mérlegelési jogköre van az eljáró szervnek.

¹²⁹ Védjegyrendelet, 95. cikk (2) bekezdése.

¹³⁰ Védjegyrendelet, 71. cikk (1) bekezdése.

¹³¹ Kiegészítő rendelet, 22. cikk.

¹³² Kiegészítő rendelet, 27. cikk.

Az európai uniós védjegybejelentés útja

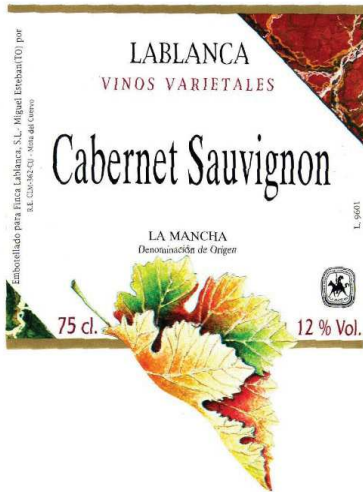
7.1. Nyílt levél a borokhoz

Az EUIPO törlési osztályának határozata elleni fellebbezés során a fellebbezési tanács az R 869/2004-1¹³³ számú ügyben a következő döntést hozta.

Az 1999. június 14-én lajstromozott CABERNET SAUVIGNON LABLANCA VINOS VARIETALES LA MANCHA közösségi védjeggyel (jelenleg, ezért a továbbiakban: *európai uniós védjegy*) szemben a törlést kérelmező amerikai egyesült államokbeli E. & J. Gallo Winery a 40/94/EK rendelet¹³⁴ 52. cikk (1) c) pontja [jelenleg: védjegyrendelet 60. cikk. (2) c)] szerinti korábbi szerzői jogára hivatkozva kérte a védjegy törlését. Mind a hivatkozott mű, mind a megjelölés borcímke.

¹³³ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#details/trademarks/000474957>.

¹³⁴ Ez volt az első, a közösségi védjegyről szóló rendelet, amely létrehozta a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalt és a közösségi védjegyek intézményét.

A 000474957 lajstromszámú védjegy

A hivatkozott szerzői jogi védelem tárgya

A fellebbezési tanács indokolása szerint hibás volt a törlési osztály vizsgálata, amely a két összehasonlítandó grafikai művet csak az egész ábrák egy részére, a szőlőlevélre szűkítette, azt a borcímkék egésze tekintetében kellett volna elvégezni. Nem elhanyagolható a hasonlóság tekintetében ugyanis, hogy mindkét levél a címke alsó részének közepén található, és mindkettő kilóg a címke négyzet alakjából, valamint arany színű vonallal vannak keresztelve. Emellett a törlési osztály határozatában – hibásan – arra a megállapításra jutott, hogy eleve a szőlőlevél sem tekinthető egyéni, eredeti alkotásnak, mert az egy borcímké része, és mivel a szőlőlevél borral kapcsolatos ábrázolása az adott területen mindennaposnak mondható, ezért az eredetiség hiánya miatt a szerzői jogi védelem sem állhat fenn a hivatkozott mű tekintetében. A hivatkozott mű szemrevételezése során a tanács megállapította, hogy az az Egyesült Királyság joga szerint bizonyosan szerzői műnek tekinthető akár a levelet, akár az egész címkét vizsgáljuk, és 1994-től védelemben részesül.¹³⁵ A szőlőlevelekre leszűkített vizsgálat során a törlési osztály olyan különbözőségekre helyezte a hangsúlyt, amelyek a szőlőlevél ábrázolásának alapvető elemei, és az összehasonlítást tekintve nem bírnak jelentőséggel (például a levelek erezete és szára más tájolású, a levél pöndörödése egyiknél kisebb mértékű mint a másiknál), valamint a hasonlóságokat (például a levelek színezése, pozíciója és

¹³⁵ Bár a mű szerzője és elsődleges felhasználása az Amerikai Egyesült Államokhoz köthető, azonban az Egyesült Királyságban is felhasználásra került, és tekintettel arra, hogy mindkét érintett állam tagja a BUE-nek, ezért a kölcsönös elismerés elve alapján annak megítélésére, hogy a mű védelmet élvez-e, és mikortól élvez védelmet, az Egyesült Királyság szerzői jogi törvényét kell alkalmazni, amely szerint – az Sztj.-hez hasonló módon – a művek keletkezésüktől kezdve oltalomban részesülnek az egyéni jelleg fennállása esetén.

pöndörödése) pont ezen elvnek ellentmondva és az összhatást tekintve nem kellő súlyt vette figyelembe.

A védjegyjogosult számos borcímkére hivatkozott beadványában, amelyen szintén található szőlőlevél. Ezt vizsgálva a törlési osztály eleve hibás következtetésre jutott. Egyrészt mert az a tény, hogy számos boros címkén található szőlőlevél, szerzői jogi szempontból – az alkotói mozgástér értékelésekor – teljesen irreleváns, másrészt, még ha nem is tekintenénk irrelevánsnak, a példaként bemutatott szőlőlevelek lényegesen eltérnek mind a védjegyben, mind a hivatkozott műben található szőlőlevéltől.

Mindezekre tekintettel a fellebbezési tanács megállapította, hogy a lajstromozott védjegy olyan mértékű hasonlóságokat mutat a korábbi szerzői művel, amelyeknek alapján az csak másolat eredménye lehet, ezért a megjelölést korábbi szerzői jogba ütközés miatt törölni kell.

Figyelemre méltó, hogy egy megjelölés szerzői művel történő összetevése esetén *nem a védjegyjogi értelemben vett összetéveszthetőségi vizsgálat történik*, hanem annál szűkebb, kizárólag az ábrákra szűkített vizsgálat, összhangban a szerzői jog alapelveivel. Ugyanis a címkék összetevése során irreleváns volt az áruosztály, az átlagos fogyasztó összbemomása és a kereskedelmi forgalomban való aktív részvétel is, amelyek a megjelölések összetéveszthetőségi vizsgálata során szempontok.

A tanács vizsgálata megfelelt azon szerzői jogi elveknek, mely szerint egy műnek nem újnak, csupán eredetinek kell lennie. A szőlőlevelek ugyan hasonlóak, de szerzői jogi szempontból akár több száz eltérő és ezáltal önálló ábrázolás hozható létre, és mindegyik önállóan állhat szerzői jogi védelem alatt.

7.2. Hol szorít a cipő?

Egy másik, az R 904/2013-4¹³⁶ számú ügyben a törlést kérelmező – többek között – saját szerzői jogára hivatkozással kérte az alábbi, KMM THE ORIGINAL STYLE európai uniós ábrás védjegy törlését.

A 009553934 lajstromszámú védjegy

A szerzői műként hivatkozott ábra

¹³⁶ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#details/trademarks/009553934>.

A törlési osztály megtámadott határozatát vizsgálva a fellebbezési tanács az alábbi megállapításokat tette a kérelmező által hivatkozott régi védjegyrendelet 53. cikk (2) c) pontja [jelenleg: védjegyrendelet 60. cikk (2) c)] szerinti korábbi szerzői jog mint viszonylagos törlési ok fennállásával kapcsolatban.

Tekintettel arra, hogy az uniós jogalkotás nem hozott létre egységes szerzői jogi rendelkezéseket, a tagállami jogszabályok határozzák meg,¹³⁷ hogy melyik tagállamban mik a szerzői jogi védelem feltételei. Ezért annak, aki szerzői jogára hivatkozik, a megfelelő tagállami jogszabályokkal alátámasztva kell ezt megtennie. Ezt a törlést kérelmező elmulasztotta megtenni, ugyanis a törlési osztályhoz intézett kérelmében marginális szerzői jogi rendelkezésekre nem, csupán arra hivatkozott, hogy a hivatkozott műnek ő a szerzői jogi jogosultja. Egyrészt e jogosultság igazolásával kapcsolatban is aggályok merültek fel, ugyanis a benyújtott megállapodás szerint a hivatkozott mű szerzője a kérelmezőre átruházta szerzői jogait, mivel azonban a lengyel szerzői jogi törvény a szerzői jogok átruházását főszabály szerint nem teszi lehetővé (csak a felhasználás engedélyezését), a csatolt megállapodást nem lehet akként értékelni, hogy a kérelmező kétséget kizáróan jogosult eljárni az ügyben. Másrészt az arra történő hivatkozást, hogy a mű a lengyel szerzői jogi törvény melyik paragrafusai alapján élvez védelmet, illetve ebbe a védelembe mi tartozik bele, valamint, hogy a védelem alapján a kérelmező megtilthatná a későbbi védjegy használatát, a kérelmező késve és hiányosan, csak a fellebbezési eljárásban nyújtotta be, ezért azt figyelmen kívül kell hagyni.

Végül, ha mindezen feltételeknek a törlést kérelmező eleget is tett volna – vagyis a szerzői jog fennállását megfelelően igazolta volna a lengyel szerzői jogi törvényre támaszkodva, valamint megfelelően alátámasztotta volna azt, hogy ő a szerzői jogi jogosult – még akkor sem állt volna meg az 53. cikk (2) c) pontjában hivatkozott jogalap. Előfordulhat ugyanis, hogy egy adott megjelölés szerzői jogi mű is egyben, azonban a hivatkozott ábrában található „KMM” betűk, az azokat körülvevő kör, a csillagok, és a háttér ebben az összetételben „banális”, így nem áll szerzői jogi védelem alatt. Mindezekre tekintettel a tanács a fellebbezést a többi hivatkozott jogalappal együtt elutasította.

A hivatkozott logóval kapcsolatos – egyéni értékítéletre alapozott – megállapítás, amely szerint banálissága miatt az nem lehet szerzői mű, több okból is megkérdőjelezhető. Egyfelől az eredetiségnek megfelelően a logó annyiban, amennyiben nem egy másik mű szolgai másolata. Az egyéniség szintén kifejeződhet rajta, mert az alkotói mozgástér – bármilyen szűknek is ítéltessék – fennáll, legyen szó az elemek hajlításáról vagy akár elhelyezésükről, a szín- és betűtípus-választásról. Amennyiben a kérelmező körülmények között járt volna el, a „műviség” tanács általi értékelése kapcsán az Európai Unió Bírósága (EUB) könnyen más álláspontra juthatott volna egy jogorvoslat esetén.

¹³⁷ Természetesen a BUE-nek köszönhetően ezek az alapvető szabályok a tagállamokban harmonizáltak.

Ha egy iskolai, tömeggyártásban készült portréfotó esetében az EUB megállapította a szerzői jogi oltalom fennállását,¹³⁸ akkor az eljárás tárgyát képező alkalmazott grafika esetében erősen megkérdőjelezhető e megállapítás hiánya.¹³⁹ A stilizált betűk, a csillagok, a kör és a színes háttér összességében alkalmassá tehetné volna a hivatkozott művet szerzői jogi oltalomra, és így törölni kellett volna a cseh bejelentő uniós védjegyét.

7.3. *G mint GUCCI*

A következő, R 1757/2007-2¹⁴⁰ számú ügyben a világhírű GUCCI divatmárka nyújtott be kérelmet az EUIPO-hoz a 2003-ban regisztrált G GLITZY európai uniós védjegy nyilvántartásból való törlése céljából, hivatkozva a 40/94/EK rendelet 52 cikk (2) c) [jelenleg: védjegyrendelet 60. cikk (2) c)] pontjára. A korábbi szerzői jog alapján fennálló viszonylagos törlési okot a francia szerzői jogi törvény rendelkezéseinek alapján kívánták igazolni.

A 2357671 lajstromszámú védjegy

A szerzői műként hivatkozott ábra

Egy tipikus g betű¹⁴¹

Az EUIPO törlési osztálya a kérelmező által megjelölt korábbi mű szerzői jogi megítélése kapcsán arra az álláspontra jutott, hogy a kérelmező által hivatkozott nemzeti jog (amely alapján a törlési kérelmét szándékozta megalapozni) ténykérdés, nem jogkérdés, ezért a kérelmezőnek megfelelő gondossággal kell eljárnia ahhoz, hogy az EUIPO a nemzeti jog rendelkezéseit megfelelő mélységben értékelje. Azonban a kérelmező nem nyújtott be sem eredeti szöveget, sem hivatalos fordítást a francia szerzői jogi törvényről.

A kérelmező által megjelölt korábbi művel kapcsolatban azzal érvelt a törlési osztály, hogy mivel e megjelölés csupán egy „G” betű egyszerű, stilizált változata, korántsem rendelkezik olyan fokú eredetiséggel, mint más szerzői művek (például regények).

¹³⁸ Lásd a C-145/10. sz. ügyet a 2.2. alfejezetben.

¹³⁹ Az eredetiség hazai és nemzetközi összehasonlító elemzését lásd: *Békés Gergely, Mezei Péter: Eredetiség és azonosíthatóság*. In: *Grad-Gyenge Anikó, Kabai Eszter, Menyhárd Attila* (szerk.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018, p. 23–47: http://faludi65.hu/res/pdf/04_Bekes_Mezei.pdf.

¹⁴⁰ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#details/trademarks/002357671>.

¹⁴¹ <http://lugezi.com/images/>.

Másrészt, ha a védelem fennállásához szükséges eredetiségi kritériumot ennyire szélesen kellene értelmezni, bárki monopolizálhatná az ábécé egy kismértékben átdolgozott, stilizált betűjét. Ezért a megtámadott európai uniós védjegy nem tekinthető a hivatkozott ábra másolatának. A törlési kérelmet a jogalapok fennállásának hiánya miatt a törlési osztály határozatával elutasította, ami ellen a kérelmező fellebbezést nyújtott be, mellékelve a francia szerzői jogi törvény kivonatát és hivatalos angol nyelvű fordítását.

A fellebbezési tanács által meghozott döntés (amely elsősorban az ügy szerzői jogi megítélésére hagyatkozott) szerint a törlési osztály hibás döntést hozott. Érvei a következők voltak.

A hivatkozott nemzeti jog nem tény-, hanem jogkérdés, ezért az EUIPO-nak adott esetben szükséges megfelelő információkat szereznie a hivatkozott nemzeti jog tartalmáról. A francia szerzői jogi törvény szerint a szerzői jogi védelem a mű eredetiségének fennállása esetén annak létrejöttétől kezdve megilleti a szerzőt. Részben ésszerű a törlési osztály egyes betűk monopolizálásához kapcsolódó érve, azonban ezt általánosságban kizárni – legalábbis szerzői jogi alapon – nem lehet. A szerzői műként hivatkozott ábra esetében a „G” logó eredetiségét kell vizsgálni, mert a szerzői jogi védelemhez ez szükséges, és nem pedig a védjegyjogból ismert megkülönböztetőképeség. Attól még, hogy a hivatkozott „G” betű egyszerűnek ítéltetik, nem jelenti azt, hogy nem rendelkezik eredetiséggel, ahhoz ugyanis elég a szerző személyiségének lenyomata, és nem függhet művészi színvonalról vagy értékítéletről. Az ilyen egyszerű művészi kifejeződés egyébként a kortárs művészetben jól ismert, gondoljunk csak az egyszerű geometriai alakokból álló modern festményekre vagy éppen a minimalista bútorokra. Továbbá, a hivatkozott „G” logó nem felel meg, és nem is hasonlít semmilyen közismert betűtípusra. Mindezek eredményeképp rendelkezik eredetiséggel, ezért a francia szerzői jogi törvény alapján szerzői műnek tekintendő.

A csatolt iratok alapján megállapítható, hogy a hivatkozott „G” logó munkaviszonyban alkotott mű, ezért a kérelmező a szerzői jogok érvényesítése tekintetében jogosult eljárni.

Attól függetlenül, hogy a hivatkozott logó intenzív használatát a fellebbezési tanács igazoltnak véli, meg kell jegyezni, hogy szerzői jogi szempontból az ilyen logóval ellátott termékek értékesítése felhasználásnak minősül, annak intenzitása pedig irreleváns. Sőt, tekintettel arra, hogy a francia szerzői jogi törvény szerint a védelem a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzőt, nem szükséges a felhasználás kérelmező általi bizonyítása sem.

Mivel a francia szerzői jogi törvény alapján a szerzői jogosult megtilthatja azon használatot, amely kizárólagos felhasználási jogát sérti, következő lépésként szükséges összevetni a szóban forgó két megjelölést. A fellebbezési tanács ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy bár a két logó nem teljesen azonos, azonban részleges másolás figyelhető meg, ugyanis minden lényeges jellemzőben azonosak, az eltérések pedig kismértékűek. Annak megítélésénél pedig, hogy a védjegy a korábbi „G” logó átdolgozásának minősül e, elsősorban a hasonlóságokat kell vizsgálat tárgyává tenni. Tekintettel arra, hogy a védjegyjogosult az átdolgozáshoz

a korábbi „G” logó jogosultjától engedélyt nem kért, a védjegy felhasználása (védjegyjogi értelemben vett használata) jogellenes. A jogellenesség miatt a törlési osztály határozatát meg kell semmisíteni. Végezetül a fellebbezési tanács hozzáteszi, hogy a korábbi szerzői jogba ütközés miatt a többi, kérelmező által hivatkozott jogalap vizsgálata felesleges.

A betűtípusok (fontok) szerzői jogi védelme Magyarországon is kérdéses volt. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) nevében eljáró tanács megállapítása szerint a betűtípusok jelentős része évszázadok óta használt, így kevés lehetőség van egyéni, eredeti betűtípusra szert tenni. „Ha azonban valaki ’kitalál’, megrajzol egy alkotásnak minősülő (tehát egyéni-eredeti) betűtípust, és ebből betűkészletet készít, akkor a betűk arculata, képe, rajza szerzői jogvédelem tárgya lehet.”¹⁴² Így Magyarországon is elképzelhető olyan stilizált betű vagy akár betűtípuscsalád is, amely szerzői jogi védelem alatt áll.

7.4. Goodbye Kitty

Az R-1925/2011-4¹⁴³ számú ügyben törlést kérelmező – hivatkozva a világhírű Hello Kitty! karakter ábrázolására – a régi védjegyrendelet 53. cikk (2) c) pontja [jelenleg: védjegyrendelet 60. cikk (2) c) pontja] szerinti korábbi szerzői jog fennállása miatt kérte a HAPPY ANGELS bejegyzett, ábrás európai uniós védjegy törlését.

A japán Sanrino Company mint kérelmező fél a német szerzői jogi törvényre hivatkozott, mivel Németországban már régóta jelen van a megjelölt, 1974-ben keletkezett grafika. Előadta továbbá, hogy az alkotás munkaviszony keretein belül történt, ezért a kérelmező jogosult fellépni a szerzői jogok érvényesítése és a későbbi európai uniós védjegy nyilvántartásból való törlése érdekében.

Az olasz védjegyjogosult vitatta a szerzői jogi jogsértés tényét, szerinte ugyanis a védjegyben látható grafikái mű egyéni, saját kreatív alkotása, és nem hasonlít a kérelmező hivatkozott grafikájára. Az EUIPO törlési osztálya a kérelmet elutasította, ugyanis a német szerzői jogi törvény kérelmező által hivatkozott rendelkezései csak azt mutatják, hogy a kérelmező grafikái szerzői jogi védelem alatt állhatnak. Azonban a megjelölések annyira különbözőek (például különböző fajta állatokat ábrázolnak), és olyan kevés hasonlóság van köztük, hogy a vitatott ábrás védjegy nem a hivatkozott grafika másolata, ezért nem ütközik a német szerzői jogi törvény rendelkezéseibe.

A kérelmező fellebbezésére, miszerint a törlési osztály határozatában tévesen értelmezte a német szerzői jogi törvényt, a fellebbezési tanács a következő megállapításokat tette.

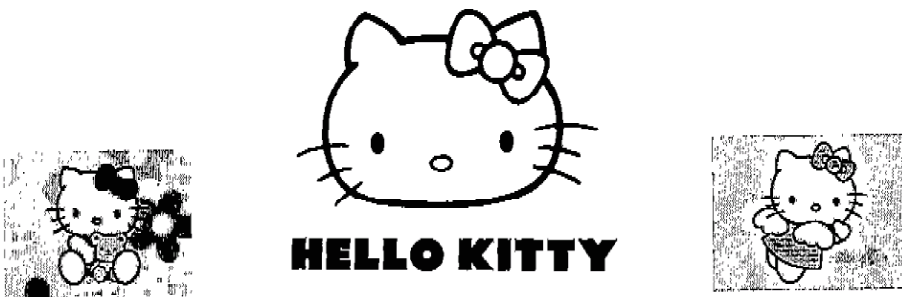
¹⁴² SZJSZT-20/2004: A „font” (betű-, illetve karakterkészlet) szerzői jogi védelme és felhasználása: https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2004_020.pdf.

¹⁴³ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#details/trademarks/008277428>.

A 8277428 lajstromszámú védjegy

Az, hogy a művet munkaviszonyban alkotott műnek kell tekinteni, nincs megfelelően bizonyítva a kérelmező által, ezért a kérelmező eljárási jogosultsága sem bizonyított. Márpedig szerző nélkül nem lehet szerzői jogról sem beszélni. A kérelmező beadványában csupán utalást tesz arra, hogy a hivatkozott grafikát 1974-ben hozták létre, azonban ezt nem tudta megfelelő módon alátámasztani, ezért nem állapítható meg, hogy a hivatkozott grafika és annak szerzője mikortól részesül szerzői jogi védelemben. Nem világos továbbá, hogy a kérelmező által csatolt három grafikát osztottan, vagy egyben szükséges-e vizsgálni. Amennyiben a grafikákra a kérelmező megosztva kívánt volna igényt érvényesíteni, azt jeleznie kellett volna kérelmében.¹⁴⁴ A hivatkozott grafikák és az európai uniós védjegy nem hasonlítanak egymásra.

A szerzői műként hivatkozott ábra / ábrák

¹⁴⁴ A kérelmező valószínűleg a két oldalsó grafika felett fennálló szerzői jogra gondolt, amelyekben a figura teljes alakjában látható. A középső, a karakter fejét és a HELLO KITTY feliratot ábrázoló grafika ugyanis 1998-ban 000103721 lajstromszámon védjegyoltalomban részesült, amelynek jogosultja a kérelmező.

Hovatovább, egyik hivatkozott grafika sem minősíthető alkotásnak. Alkotás egy festmény, egy rajz vagy egyéb kreatív grafikai megnyilvánulás, azonban egy stilizált macskafej vázlatos vonalakkal rajzolva nem alkotás. Ami a hivatkozott grafikáknak a bejegyzett védjegy általi másolását illeti, meg kell jegyezni, hogy a német szerzői jogi törvény szerint más munkája alapján, azt kvázi ihletként használva létrehozott önálló, eredeti mű nem tekinthető a korábbi munka felhasználásának. Vagyis egy grafika, ami emlékeztet egy másikra, önmagában nem jelenti a korábbi átdolgozását.

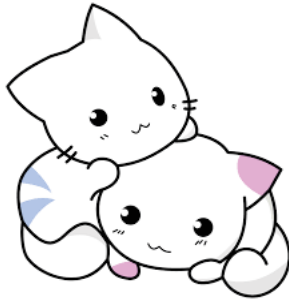
Mindezektől eltekintve, a részletes összehasonlítást nem lenne helyénvaló elvégezni, mert a kérelmező nem alapozta meg kellőképpen szerzői joga fennállásának törvényi feltételeit, és a szerzőségi vélelmet sem tudta igazolni (a Wikipédia-oldalra történő hivatkozás nem tekinthető elégségesnek ennek igazolására, hiszen az egy felhasználók által szabadon szerkeszthető online enciklopédia). A fentiekre tekintettel a fellebbezést el kell utasítani.

Úgy tűnik, a fellebbezési tanács tévesen degradálta a grafikákat akként, hogy lehet azokat nem alkotásnak nevezni, az egyéni mozgástér ugyanis valamennyi grafikai alkotás esetében fennáll.¹⁴⁵ A „nem védett” Hello Kitty figuracsalád 2015-ben közel 6,5 milliárd dollár licencdíjat termelt a jogtulajdonos Sanrio vállalatnak.¹⁴⁶

A szerzői jogi átdolgozás kérdéséhez megjegyzendő, hogy az elsősorban gyerekek számára készült, rajzolt kisállatfigurák szerzői az alkotáskor sokszor a területre jellemző sablonokkal dolgoznak, gondoljunk itt elsősorban a kidolgozott részletek hiányára, a gombszemekre, az aránytalanul nagy és kerek fejre, az orr vagy a száj elnagyolt ábrázolására vagy éppen hiányára, az alsó- és felsőtestek összerosódott, henger- vagy gömbszerű ábrázolására, vagy éppen a puffadt, rövid és kidolgozatlan végtagokra, amelyek mind a védjegyjogosult megjelenésében, mind a hivatkozott grafikában jelen vannak. Ezért az összevetéskor a figyelemfelkeltő különbségekre kell fókuszálni, mint például az ábrázolt állat fajtájára, a ruhájára, a fején található „extrákra” (pl. bajusz vagy masni) vagy a figura kezében található tárgyakra.

¹⁴⁵ Az SZJSZT 10/2015 számú, az arculati elemek szerzői jogi védelméről szóló szakvéleménye szerint az átdolgozás és az „ihlet” közti különbség, hogy ihletként fogható fel „olyan művek létrehozása, amelyekhez bár felhasználták egy másik mű azonos vagy hasonló formai vagy tartalmi elemét, de amelyekben ez többé már nem lényeges alkotórész. Ez utóbbi esetben tehát arra van szükség, hogy az eredeti mű pusztán ösztönzést, ihletet adjon az újabb mű elkészítéséhez, de attól kellő távolságot tartson, és attól független szellemi alkotásként jelenjen meg”: http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakvelemenye_10_2015.pdf.

¹⁴⁶ *Sophia Yan*: How Hello Kitty built a massive business empire: <https://money.cnn.com/2015/08/20/news/hello-kitty-sanrio-business/index.html>.

*Macsakábrázolás 1.*¹⁴⁷

*Macsakábrázolás 2.*¹⁴⁸

7.5. Kenyeret és cirkuszt a szerzői jognak!

A következő, R 113/2005-2¹⁴⁹ számú ügyben a kérelmező a régi védjegyrendelet 53. cikk (2) c) pontja [jelenleg: védjegyrendelet 60. cikk (2) c) pontja] szerinti korábbi szerzői jogára hivatkozással kérte a később bejegyzett európai uniós védjegy törlését. Az EUIPO törlési osztálya a kérelemnek helyt adva határozatában érvénytelennek nyilvánította a védjegyet. A védjegyjogosult Fondazione Arena di Verona a határozat ellen benyújtott fellebbezése okán hozott döntésében a fellebbezési tanács a következőket állapította meg.

A szerzői jogra hivatkozó felek megfelelő módon igazolták szerzői jogi jogosultságukat, valamint azt is, hogy a hivatkozott szerzői mű az európai uniós védjegybejelentés előtt keletkezett. A hivatkozott olasz szerzői jogi törvény szerint a szerzőnek kizárólagos joga van a mű átdolgozására.

A 1571421 lajstromszámú védjegy

A szerzői műként hivatkozott ábra

¹⁴⁷ <https://www.clipart.email/clipart/kitten-clipart-224.html>.

¹⁴⁸ https://society6.com/product/asexual-pride-cats-anime-ace-pride-cute-kitten-stack_print.

¹⁴⁹ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#details/trademarks/001571421>.

A tanács a szerzői mű és a hivatkozott védjegy összevetése során kiemelte a két megjelölés azonos alakját, valamint azt, hogy a perspektíva szinte teljesen megegyezik, ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy a védjegyjogosultnak a perspektíva megválasztásában számos lehetősége lett volna eltérni a szerzői mű perspektívájától, de mégis azonos nézőpontot választott. Emellett szembetűnő és lényeges egyezés az aréna oldalának az íve és az azon végigfutó spirális vonal, amelyek azonos ponton válnak el az arénától, és mutatnak az ég felé. További azonosság, hogy az arénák oldalán található hangjegyek teljesen megegyeznek. Mindezek alapján az a fajta kreativitás, amellyel a védjegyjogosult rendelkezett a megjelölés létrehozásakor, nem függetleníthető a korábbi szerzői műtől. Végül a tanács hozzátette, hogy egyetért a törlési osztály azon benyomásával, hogy az összehasonlítandó grafikákat elnézve olyan, mintha azoknak ugyanaz lenne a szerzője, csak más célra készítette volna, és megerősítette a törlési osztály döntését.

7.6. *Csehül áll a zászló*

Az EUIPO törlési osztályának döntését [amely döntésben egy másik, nem szerzői jogi jogalapon a megjelölt európai uniós védjegyet bizonyos áruosztályok tekintetében részben érvénytelenítette] követő fellebbezéssel kapcsolatban a fellebbezési tanács az R 1299/2011-4¹⁵⁰ számú ügyben a következő megállapításokat tette a régi védjegyrendelet 53. cikk (2) c) pontja [jelenleg: védjegyrendelet 60. cikk (2) c) pontja] tekintetében.

Az egységes uniós szerzői jogi szabályozás hiányára tekintettel a korábbi szerzői jogra mint viszonylagos kizáró okra való hivatkozás esetében – összhangban a BUE rendelkezéseivel – a cseh szerzői jogi törvény szerint szükséges megítélni, hogy a hivatkozott alkotás szerzői jogi műnek minősül-e. A cseh szerzői jogi törvény (hasonlóan a többi tagállam szerzői jogához) az alkotás eredetiségétől teszi függővé a szerzői jogi védelmet, ezért a hivatkozott logókat a tanács az eredetiség (a kreativitás) szintjén értékeli.

A hivatkozott logó egy egyszerű, hajlított oldalú, háromszög alakú grafikus elemből áll, amely egy zászlót ábrázol benne a világtérképpel. A zászlóelem alatt található „Czech Trade” felirat egyrészt általános betűtípussal jelenik meg a logón, másrészt a felirat logón való elhelyezése a kérelmező jogi személy neve, vagyis a szóelemek feltüntetésének objektív indokai vannak. Tekintettel arra, hogy a szóelemek megjelenése nélkülözi az eredetiséget, és a felette található zászló is csak egy térkép egyszerű, stilizált változata egy szintén egyszerű alakzatban, a logó a fellebbezési tanács szerint nem éri el a cseh szerzői jogi törvény által megkövetelt eredetiségi szintet.

¹⁵⁰ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#details/trademarks/004311981>.

A 4311981 lajstromszámú védjegy

A szerzői műként hivatkozott logó

Így hiába adna lehetőséget a cseh szerzői jogi törvény a kérelmezőnek a későbbi európai uniós védjegy használatának megtiltására, mivel a logó a fentiek alapján nem minősül szerzői műnek, ezen joggal a kérelmező nem élhet. Az SZJSZT egy „hasonló” megjelölés esetében vizsgálta, hogy az alperes cégnevének stilizált megjelölése és a mellette elhelyezett, stilizált földgömblogó szerzői jogi védelem alatt állt-e. Az eljáró tanács sem a cégnév grafikai ábrázolása, sem a földgömb ábrázolása esetében nem állapította meg a szerzői jog fennállását, ugyanis „[a] földgömb sokszor és általánosan felhasznált motívum, (grafikai közhely). A felperes által megrajzolt földgömb-kiegészítés stiláris és formai megoldásakor divatot tükröz, melynek variánsai megtalálhatók a szakkönyvekben és az interneten. Nem tekinthető egyéni, eredeti megoldásnak a földgömb szélességi és hosszúsági körökkel való ábrázolása, sem a földgömb enyhén döntött, sem annak csak részleges ábrázolása.”¹⁵¹ Ebből az esetből is látható, hogy a védelem küszöbe igen alacsonyan van, amit igen könnyű megelépní, azonban egy utazási iroda vagy térképészettel foglalkozó cég megjelölésében alkalmazott földgömbrajz nem teszi feltétlen szerzői művé a megjelölést.

A fentiekre tekintet nélkül a tanács elvégezte a hivatkozott logó és az európai uniós védjegy összehasonlítását is, amellyel kapcsolatban megállapította, hogy a védjegy nem a korábbi logó reprodukciója. Mivel a mindkét logóban megtalálható „Czech Trade” felirat a jogosultak nevéből következő, indokolt elem, azt nem lehet másolatként értékelni. Még ha a kérelmező logója meg is felelne a szerzői jogi műviség követelményének, az átdolgozás-hoz való kizárólagos jogának sérelmét ebben az esetben sem lehetne megállapítani (azaz a későbbi védjegy nem a korábbi logóból származtatható), mert az értékelhető grafikai megoldások (a felirat feletti alakzatok) lényegesen különböznek egymástól, hiszen az egyik háromszög alakban ábrázol világtérképet, a másik pedig négyzet alakban vonultatja fel a Cseh Köztársaság zászlajának kék-fehér-piros színeit. Mindezekre tekintettel a korábbi szerzői jogot mint viszonylagos kizáró okként megjelölt jogalapot el kell utasítani.

E sorok szerzőjének véleménye szerint mind a hivatkozott logó, mind a védjegy rendkívül alacsony fokon ugyan, de bír eredetiséggel. A két zászló formáját tekintve, illetve a betűtípusok és a betűméretek, valamint a grafikai elemek elhelyezésében felfedezhető az egyéni,

¹⁵¹ SZJSZT-17/2012: Logó szerzői jogi védelme: https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2012_17.pdf.

eredeti jelleg. „A betűformák megválasztása és a szövegnek struktúráján belüli elhelyezése saját alkotótevékenységnek minősül, még akkor is, ha ez egyes alkotóelemek bárki számára rendelkezésre állnak.”¹⁵² Mindenesetre az eredetiséget a többi esethez képest a fellebbezési tanács elfogadhatóbban értékelte.

7.7. Tapasztalok az EUIPO esetjogával kapcsolatban

A fenti esetek kapcsán megjegyzendő, hogy a korábbi szerzői jogra való hivatkozás mellett a törlési kérelemben több esetben jelölték meg a védjegyrendelet 60. cikk (1) bekezdés c) pontját, amely a 8. cikk (4) bekezdése szerinti *nem lajstromozott védjegyekkel* kapcsolatos korábbi jogokra utal, valamint az 59. cikk (1) bekezdés b) pontját, amely a *rosszhiszemű védjegybejelentést* mint feltétlen törlési okot tartalmazza. Ezen okokra a tanulmány tárgyához való kötöttség miatt nem térünk ki.

A fellebbezési tanács döntéseiben gyakran hivatkozott a korábbi esetjogra, érzékeltetve ezzel azt, hogy az ügy megítélése kapcsán a korábbi döntéseket analógia útján kellő súllyal figyelembe veszik. Azonban „az EUIPO által sugallt esetjog gyakorlatának ... hiányossága, ... hogy nélkülözi azokat a rendezőelveket és analitikus szemléletet, ami a valóban precedensjogi rendszerek sajátja.”¹⁵³ Ami az EUIPO szerzői jogi mérlegelését illeti, e tekintetben meglehetősen következetlenek a tanácsi döntések. Az eredetiségi küszöböt például (ezáltal a szerzői jogi védelem fennálltának megítélését) a különböző döntésekben lényegesen más szintre helyezték a tanácsok, pl. amíg a KMM-, a Hello Kitty- és a Czech Trade-ügyben az eredetiséggel kapcsolatos elvárások túlzottan magasak voltak, ehhez képest a GUCCI-ügyben kifejtett eredetiség megítélése lényegesen alacsonyabb volt,¹⁵⁴ ami megkérdőjelezi az esetjog kiszámíthatóságát és érthetőségét. Abban sem látható a tanácsi döntések következetessége, hogy milyen mértékű elvárásokat támasztanak a kérelmezővel szemben a hivatkozott nemzeti joggal kapcsolatos bizonyítékok ismertetésének mélységét illetően. Így a korábbi döntések „relevanciájának megítélése valójában kiszámíthatatlan,”¹⁵⁵ és az „esetjog alkalmazása bármilyen álláspont alátámasztására alkalmas.”¹⁵⁶

¹⁵² SZJSZT-1/2005: Grafikai alkotás szerzői jogi védelme: http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2005_001.pdf.

¹⁵³ Gonda Imre: Esetjog az európai védjegyjogban. Jogtudományi Közlöny, 73. évf. 6. sz., 2018, p. 308.

¹⁵⁴ „... az egyetlen betűből álló védjegyek oltalomképességét különösebb esetjogi kutakodás nélkül is könnyen meg lehet állapítani – ti. ilyenkor nem vagy csak kivételes esetben rendelkeznek ...” Uo.

¹⁵⁵ Uo.

¹⁵⁶ Uo., p. 305.

8. A szerzői jog megjelenése az Európai Unió Törvényszéke és az Európai Unió Bírósága előtti ügyekben

Az Európai Unió Törvényszéke és az EUB döntései közül jelen tanulmány olyan esetjogot dolgoz fel, amelyeknek a Törvényszék vagy EUB elé kerülése az egyes fellebbezési tanácsi döntések elleni másodfokú fellebbezés (az EUB elé a Törvényszék döntése elleni ismételt fellebbezés nyomán kerülhet) eredménye. Ezekben az ügyekben az EUIPO alperesként, a megtámadott döntésben részt vevő másik fél (rendszerint a védjegyjogosult) ezen a fórumon már beavatkozóként vesz részt a perben. A védjegyrendelet 72. cikk (2) bekezdése értelmében a Törvényszék előtti eljárás „hatáskör hiányára, lényeges eljárási szabálysértésre, az EUMSZ¹⁵⁷ vagy e rendelet, illetve az ezek alkalmazásával kapcsolatos bármely jogszabály megsértésére vagy hatáskörrel való visszaélésre alapítva indítható.” Az alábbiakban két szó- és egy ábrás védjegyet elemzünk. A megjelölésekkel kapcsolatban a szerzői jogi címvédelem, a névfeltüntetés és az átdolgozás jogának sérelme merült fel.

8.1. A 007-es ügy

Az első, T-435/05¹⁵⁸ számú ügyben a felperes kérte, hogy az EUB helyezze hatályon kívül a megtámadott tanácsi határozatot, és adjon helyt a bejelentett európai uniós szóvédjegy lajstromozása elleni felszólalásának. Az EUIPO előtti ügyben a beavatkozó Danjaq LLC lajstromoztatni kívánta a DR. No szómegjelölést (4810438). A felperes felszólalással élt a lajstromozással szemben, egyfelől a korábbi közismert DR. No és DR. NO¹⁵⁹ védjegyével való összetéveszthetőség miatt, másfelől ugyanezen megjelölések korábbi lajstromozatlan védjegyként való használatára mint lajstromozást kizáró okra hivatkozva. Az eset nem tartalmaz kifejezetten korábbi szerzői jogra történő hivatkozást, azonban a címvédelemmel kapcsolatban hozott bírósági megállapítások miatt érdemes közelebbről megvizsgálni azt.

Ami a szerzői jogi megközelítést illeti, a Bíróság a következő megállapításokra jutott: egyazon megjelölés egyaránt oltalomban részesülhet eredeti szellemi alkotásként a szerzői jog alapján és kereskedelmi eredetjelzésként a védjegy jog alapján. Ezért a műcím és a védjegy közötti különbségtétel sokszor elengedhetetlen, hiszen egy filmcím, még ha önállóan, annak eredetisége nyomán egyes tagállamok joga szerint részesülhet is szerzői jogi védelemben, nem lesz automatikusan kereskedelmi eredetjelzés is, amely jelzés a védjegy jogi oltalom feltevéle.¹⁶⁰ A DR. No és a DR. NO megjelölés használata könyveken, plakátokon vagy DVD-ken

¹⁵⁷ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés.

¹⁵⁸ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=76283&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4939559>.

¹⁵⁹ A Dr. No a James Bond sorozatba tartozó filmek közül az első alkotás címe, egyben a képregény és az annak alapján készült film egyik főszereplőjének a neve. A film 1962-ben került bemutatásra Terence Young rendezésében.

¹⁶⁰ A T-435/05 számú ítélet [26.] pontja.

nem védjegyként való használat, hanem egyfajta termékleírás, amely jelzi a fogyasztók számára, hogy a Dr. No című film zenéjéről, vagy a Dr. No nevű szereplőről szóló képregényről van szó. Egyébként az említett termékeket rendre ellátják a 007 és a JAMES BOND jelzéssel is, amely már eredetjelzéseként szolgál arra, hogy a „Dr. No” filmmel vagy a szereplővel kapcsolatos áruk kereskedelmi eredete megegyezik a James Bond sorozatba tartozó filmekével.¹⁶¹ Mindezekre tekintettel a hivatkozott címet nem lehet védjegyként értékelni, mivel annak védjegy módjára történő használatát nem igazolták.

*Dr. No – az első James Bond-film plakátja*¹⁶²

A film címének mint műcímnek a szerzői jogi oltalmára a felszólalási eljárás keretein belül nem lehet hivatkozni, ezért annak vizsgálata szükséges, hogy a felhasználás helye szerinti hivatkozott nemzeti jog (jelen esetben az Egyesült Királyság joga) az ilyen alkotások címének önmagában biztosít-e védelmet, és ha igen, akkor az szerzői jogi eredetű, vagy inkább kereskedelmi vonatkozással rendelkező, nem lajstromozott megjelölésként védjegyjogi eredetű. Mivel a Bíróság rendelkezésére álló iratanyag alapján nem lehetett megállapítani, hogy az Egyesült Királyság joga milyen feltételek mellett ismeri el a DR. NO és a DR. NO megjelölés szerzői jogitól különböző oltalmát, ezért e hivatkozott jogalapot a bíróság elutasította.

¹⁶¹ T-435/05 számú ítélet [27.] pontja.

¹⁶² <http://entertainment.time.com/2012/11/09/007-movie-posters-five-decades-of-bond/slide/dr-no/>.

8.2. A név kötelez

A T-255/08¹⁶³ számú ügy csak érintőlegesen kapcsolódik a konkrét szerzői jogi jogalaphoz, azonban a szerző névfeltüntetési jogát érdekes védjegyjogi kontextusba helyezi a Törvényszék. A felperes (José Padilla zeneszerző jogutódja) felszólalásának célja az azonos szóvédjegy, azaz a JOSE PADILLA (002844066) lajstromozásának megakadályozása volt.

A felperes a Padilla név korábbi védjegyként való hivatkozására a fellebbezési tanács megállapította, hogy a Padilla név filmek stáblistáján, CD-borítókön, zenejegyzékeken, bélyegeken való megjelenése önmagában nem bizonyítja, hogy a felperes a nevet kereskedelmi céllal használta, ezért a név védjegyként való használata felperesi oldalról nem állapítható meg, így ütköző védjegyekről vagy megjelölésekről nincs szó.

José Padilla nevével és arcképével ellátott bélyeg¹⁶⁴

A José Padilla nevet kizárólag zenei művek szerzőjének azonosítására használták, nem pedig áruk eredetének megkülönböztetése céljából. Ezekhez a megállapításokhoz a Törvényszék hozzátette, hogy – az egyébként közismert – szerző nevének feltüntetésekor a zene művészeti jellegével kapcsolatos tájékoztatásról van szó, nem pedig a nevével fémjelzett áruk és szolgáltatások kereskedelmi eredetének jelzéséről. Végül a bíróság megállapította, hogy egyrészt a nem lajstromozott korábbi megjelölés mint hivatkozott jogalap nem hozható összefüggésbe a szerző névfeltüntetési jogának gyakorlásával, vagyis ilyen értelemben a szerzői jog nem minősülhet kereskedelmi forgalomban használt megjelölésnek, a rendelet szerint ugyanis az ilyen korábbi jogokba nem tartozik bele a szerzői jog, arról külön cikk rendelkezik a viszonylagos törlési okok között. Másrészt a szerzői jogokra különben sem le-

¹⁶³ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=81090&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4940016>.

¹⁶⁴ <http://stamps-p.blogspot.com/2013/01/padilla-jose.html>.

hetne felszólalási eljárásban hivatkozni. Márpedig az iratokat vizsgálva az eset összességéből kitűnik, hogy a felperes kérelme valójában a szerzői jogokon alapult.¹⁶⁵

A szerzőt megillető személyhez fűződő jogok közül a névfeltüntetés joga elsősorban akkor sérülhet, ha a konkrét mű felhasználása során a szerző nevét a felhasználó nem közli megfelelő módon. Ebből következik, hogy a névfeltüntetés joga szorosan kapcsolódik a műhöz, ezért annak sérelme sem állapítható meg a mű felhasználása nélkül. Ahhoz, hogy a szerzői művek helyett a szerző nevének kereskedelmi-reklámcélú hasznosítása megtörténhessen, magának a szerzőnek (jogutódjának) kell azt arculatátvitellel (merchandising) vagy brandszerűen hasznosítani.¹⁶⁶

8.3. Állati keresztezés

A T-151/17¹⁶⁷ számú ügyben a védjegyjogosult bejegyzett ábrás védjegyével összefüggésben a fellebbezési tanács a törlési kérelemmel kapcsolatos fellebbezés kapcsán hozott határozata ellen a felperes korábbi, nem lajstromozott megjelölésére hivatkozva jogorvoslattal élt. A korábbi szerzői jogra mint viszonylagos kizáró okra az Egyesült Királyságban történt felhasználás alapján hivatkozott a felperes.

A Bíróság szerint a tanács tévedett akkor, amikor arra az álláspontra jutott, hogy a megátadott védjegy és a hivatkozott megjelölés között nincs vizuális azonosság, és a későbbi mű nem a koraiból származik, hiszen más a két ábrázolt állat fajtája (a griff egy közismert mitológiai lény, a másik nem), testtartása és egyes testrészeinek kidolgozása, és önmagában az, hogy mindkét megjelölésen egy állat fekete sziluettje látható ülő pozícióban, még nem eredményez hasonlóságot.

A 010511723 számon lajstromozott ábrás védjegy

A hivatkozott szerzői mű

¹⁶⁵ T-255/08 számú ítélet, p. 60, 65, 69, 70.

¹⁶⁶ Pogácsás Anett: Szerzők és műveik a meggyőzés szolgálatában – reklámalkotás és reklámcélok. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 2. sz., 2007. április, p. 26.: <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200704-pdf/02.pdf>.

¹⁶⁷ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=200271&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4940145>.

A Bíróság ezzel szemben megállapította, hogy a hivatkozott megjelölés – mint az Egyesült Királyság szerzői jogi törvénye által védett szerzői mű – és a védjegy olyan mértékű hasonlóságot mutat, hogy az utóbbi csak az előbbi átdolgozásaként jöhetett létre. Erre tekintettel – mivel a hivatkozott korábbi szerzői jogba ütközés a Bíróság szerint fennáll – valamennyi többi jogalap vizsgálata felesleges, a fellebbezési tanács megtámadott határozatát ugyanis korábbi szerzői jogba ütközés miatt meg kell semmisíteni.

9. Összegző gondolatok

A tanulmányban igyekeztünk kielégítő mélységben körbejárni a védjegyjog és a szerzői jog korántsem zökkenőmentes kapcsolatát. A jogszabályokból és az esetjogból levont együttes konklúzió, hogy uniós szinten mind a szerzői jogosult jogérvényesítésének terén, mind a szerzői jogi védelem fennállásával szemben támasztott követelmények értelmezése és alkalmazása terén fellelhetőek olyan problémák, amelyek megoldása a közeljövőben nem feltétlenül fog megoldódni. Egyrészt azért, mert a szerzői jogot érintő rendelkezések nem változtak a korábbi védjegyrendeletekhez képest (vagyis egyfajta szabályozási állandóság látszik kialakulni), másrészt azért, mert a tanulmány által kérdőre vont rendelkezések szerzői jogilag pozitív irányú módosítása nem áll az uniós jogalkotás érdekében az EUIPO gyors bejelentési eljárásokat biztosító törekvései miatt. Továbbá (az esetjogi rendszert ért kritikával kapcsolatban) „időszerűnek látszik az esetjog ilyen mértékű dominanciájának felülvizsgálata”¹⁶⁸ is, mert az egyes esetekben döntést hozó szervek szubjektív (és széles körben elfogadott precedenseket nélkülöző) eredetiségmérlegelése hosszú távon csak mélyíti a két jogterület ütközésével kapcsolatos bizonytalanságot. Ez utóbbi indoka talán abban a sajátosságban kereshető, hogy alapvetően a védjegyjogban járatos szakembereknek kell mérlegelni olyan tényeket és értelmezni olyan jellegű jogszabályokat, amelyek természetüknél fogva számos ponton különböznek a szellemi tulajdon-védelem általuk munkált területétől.

A jövőben részleges megoldásként szolgálhat azon alapvető, eddigi hagyományokkal szakító rendelkezés, hogy a grafikai ábrázolhatóságot kivezették a védjegyoltalomban részesíthető megjelölések feltételei közül, utat nyitva ezzel bizonyos új típusú védjegyek (pl. multimédia-védjegy) lajstromozásának. Az új típusú védjegybejelentések szaporodásával ugyanis bizonyosan együtt jár majd a jogviták sűrűsödése is, viszont tekintettel arra, hogy ilyen új típusú védjegyekkel kapcsolatban még releváns esetjog nem áll rendelkezésre, a döntést hozó fórumok kezében van annak a lehetősége, hogy az új típusú védjegyekre egy korábbinál egysegebb, átgondoltabb és kiszámíthatóbb esetjogi rendszert munkáljanak ki.

Ami a szerzői jogot illeti, az új típusú védjegyek kapcsán számos új, szerzői jogi érintettségű jogvitát lehet elképzelni. Például egy multimédia-védjegy lajstromba vétele számos alkotói, szomszédos jogi vagy más jogosulti csoportot érinthet, így például előadóművészeket,

¹⁶⁸ Gonda: i. m. (153), p. 309.

filmelőállítókat és filmszerzőket, zeneszerzőket és szövegírókat, hangfelvétel-előállítókat, vizuális művek és fényjátékok szerzőit, jelmez- és díszlettervezőket stb. Nem csak a szerzői jog terén okozhat majd gondot, hogy vajon a mesterséges intelligencia által létrehozott vizuális mű, zenemű vagy éppen multimédiás tartalom műnek tekinthető-e vagy sem. Ha valamelyik tagállam elismeri a parfümök illatának védelmét, egy illatvédjegy esetén lehet-e korábbi szerzői jogra hivatkozni? Az új típusú védjegyek körében például a hangvédjegyek korábbi konverziójának (kottaként vagy partitúraként való grafikai ábrázolás) visszássága is kiküszöbölésre kerülhet, ugyanakkor nyitott kérdés, hogy egy emberi hang (tehát nem Tarzan üvöltése, hanem Johnny Weissmuller előadóművészi teljesítménye) lehet-e védjegyyaltalom tárgya,¹⁶⁹ és az emberi hang milyen fokú eltorzítása szükséges akkor, amennyiben a válasz nem, és ez mennyiben érinti az előadóművész személyiségi jogait. Érdekes kihívás elé állíthatja a hatóságokat a sportmozdulatok lajstromba vételének kérdése is.¹⁷⁰ A potenciális jogosulti kör szélesedése a védjegyeljárásokban előbb-utóbb a korábbi szerzői jogra hivatkozó érintettek körének kiszélesítését eredményezi. Ugyanis nem lesz hosszútávon tartható megoldás az igényérvényesítésre való jogosultság egyszerű felhasználási szerződéssel történő igazolása akkor, amikor a különböző szerzői jogok ilyen halmozott módon jelenhetnek meg egy megjelölésben.

Az EUIPO indíthatna olyan kezdeményezést, amely összefoglalja az egyéni-eredetiség egyes tagállami feltételrendszerét, tagállami és uniós szinten ismertethetne néhány figyelemre méltó jogesetet, valamint összeállíthatná, hogy melyik tagállamban milyen módon történhet meg az engedélyezés vagy jogátruházás, és milyen módon lehet megfelelően igazolni a jogszerzést, továbbá milyen mélységben kell kikötni a felhasználó-jogszerző számára a jogérvényesítési fellépési lehetőséget. Mindezt jó volna, ha nem csak leíró, hanem összehasonlító jogi szemléletben¹⁷¹ végeznék el, akár eljutva arra a következtetésre, hogy a BUE előírásai miatt az eredetiség küszöbe valamennyi tagállam esetében igen alacsony. Ehhez hasonló tevékenységet az EUIPO már támogatott néhány évvel ezelőtt, amikor Michel Vivant professzor vezetésével összefoglalták a tagállamok szellemi tulajdoni esetjogát.¹⁷²

Ami a felhasználáshoz való jog igazolását illeti, a szerzői jogi igényérvényesítéssel kapcsolatban rendkívüli jelentőséggel bír a szerzői jogi felhasználás jogának megszerzését megfelelően dokumentálni, legyen az felhasználási szerződés, egy reklámozás céljára megrendelt

¹⁶⁹ Lásd: Szalai Péter: A megkülönböztető képesség jelentése a védjegyjogban. UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2015, p. 163.

¹⁷⁰ Mezei Péter: Copyright Protection of Sport Moves. In: Nicola Lucchi, Enrico Bonadio (szerk.): Non-Conventional Copyright – Do New and Non Traditional Works Deserve Protection? Edward Elgar, Cheltenham, 2018. p. 271–297.

¹⁷¹ Mezei Péter: Bevezetés az összehasonlító szerzői jogba. In: Legeza Dénes (szerk.): Szerzői Jog mindenkinek. Szellemi Tulajdoni Nemzeti Hivatala, Budapest, 2017, p. 305–330.

¹⁷² Michel Vivant (szerk.): European Case Law on Infringements of Intellectual Property Rights. Bruylant, Bruxelles, 2016. A részletes könyvismertetőt lásd: Legeza Dénes. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 12. (122.) évf. 4. sz., 2017. augusztus, p. 183–192: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2017-04/szemle.pdf>.

mű vagy épp egy munkaviszonyban alkotott mű. Ahhoz, hogy szerzői jogainkat megfelelően érvényesíteni tudjuk, a precíz, jogszabályoknak megfelelő, körültekintő és több eshetőségre felkészülő dokumentáció elengedhetetlen, és e tanulmány rávilágít arra is, hogy számos szerzői jogosult éppen a dokumentáció hanyagsága miatt szenved sérelmet.

A *Gucci v. José Alba Fernández- (R 1757/2007-2)* és a *HELLO KITTY Sanrio v. Bifulco Distribuzione (R-1925/2011-4)*-ügyben is a kérelmező munkaviszonyban alkotott művek szerzői jogosultja volt. Egyrészt ez felhívja a figyelmet arra, hogy a felhasználási-jogát ruházási szerződések körén belül érdemes külön is foglalkozni a munkaviszonyban létrehozott művek kérdésével, hisz ezt a területet országonként és időben is eltérő (tag)állami megoldások jellemzik. Az amerikai egyesült államokbeli „work made for hire” megoldás csak néhány országban figyelhető meg¹⁷³ (pl. Hollandia, Egyesült Királyság), a legtöbb tagállamban nincs külön rendelkezés a munkaviszony jellegű alkotófolyamatra. A magyar szabályozás is gazdag abban, hogy 1970 előtt lehetőség volt átruházni a szerzői jogokat, de nem volt külön rendelkezés a munkaviszonyban létrehozott alkotásokra, 1970 és 1999 között a munkáltató csupán engedélyt szerzett a saját tevékenysége körén belül történő felhasználásra.¹⁷⁴ A munkáltató a vagyoni jogok teljes jogutódává csak 1999. szeptember 1-jét követően válhatott.¹⁷⁵ Az eltérő időszakokban kötött szerződésekre más-más szabályok az irányadók. Így tehát külön kell vizsgálni a felek szerződéskötéskori akaratát mind a jogát ruházás terjedelmére, mind a jogérvényesítési felhatalmazásra.

A szerzői jog és védjegy jog kapcsolatát érdemes lehet a tagállamok és az Amerikai Egyesült Államok esetjogában tovább vizsgálni, kitérni talán arra is, hogy lehetséges-e védjegy-jogi eszközökkel tovább védeni a már közkincsbe tartozó szerzői műveket.

¹⁷³ *Legeza Dénes*: Development of the Hungarian ‘Work Made for Hire’ Provisions. In: *Varga Norbert, David A. Frenkel* (szerk.): *New Studies in History and Law*. Athens Institute for Education and Research, Athens, 2019, p. 47: https://www.researchgate.net/publication/330810946_Development_of_the_Hungarian_'Work_Made_for_Hire'_Provisions.

¹⁷⁴ *Legeza Dénes*: Rendelkezés a munkaviszonyban létrehozott művekkel: Változó szerzői jogi szabályok egy művészi életpálya során. In: *Cseporán Zsolt* (szerk.) *Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai*. MMA MMKI, Budapest, 2016, p. 93–106: https://www.researchgate.net/publication/328719244_RENDELKEZES_A_MUNKAVISZONYBAN_LETREHOZOTT_MUVEKKEL_-_Valtozo_szerzoi_jogi_szabalyok_egy_muveszi_eletpalya_soran.

¹⁷⁵ *Legeza Dénes*: A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 11. (121.) évf. 3. sz., 2016. június, p. 100–128: <http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2016-03/05-legezadenes.pdf>.